

Könnyűnek nem könnyű ez. De a földi örök élet sem alternatíva, amint *Elias Canetti* megállapítja, mert: „Hány embernek éri majd

meg a fáradságot élni, mihelyt az ember többé nem hal meg?” Pontosan. És mindaz, ami utána jöhet, bizvást nyitva maradhat: Vég-

érvényesen megtapasztaljuk majd.

Birgit-Sara Fabianek

Forrás: Publik-Forum, 2018/23

Életadás a halálban

A vallások a szervátadásról

Életet menteni emberi szervek átadásával – ez valami egészen új az emberiség történetében. 1967-ben történt az első szívatültetés, ezért az évezredek vallások szent írtaiból nem lehet levezetni semmiféle cselekvési útmutatást vagy ajánlást erre a sajátos tematikára vonatkozóan. Ehhez jön, hogy a hívők minden vallásban eltérő álláspontokat képviselnek. De mivel a szervátadás filozófiai és teológiai kérdéseket is érint, és a vallások megszabnak bizonyos etikai magatartásokat, érdemes egy pillantást vetni a vallási és humanista gondolati mintákra és érvelésekre.

Kereszténység

Mind a *Német Evangélikus Egyház* (Evangelische Kirche in Deutschland), mind a katolikus *Német Püspöki Konferencia* (Deutsche Bischofskonferenz) hangsúlyozza, hogy a szervadományozás esetében az egyén elvileg nyitott eredményű lelkiismereti döntéséről van szó. Etikai szempontból elvileg az adományozásra való készség és a szervátadás elutasítása egyaránt képviselhető. Mindkettő az ember szabadságában áll, és szabadsága van arra is, hogy ne akarjon dönteni. Mindazonáltal megfontolandó, hogy az utóbbi esetben az egyén a hozzátartozókra hárítja a felelősség terhét, és ezzel pótlólagosan megterheli őket. Mivel az államnak nincs hozzáférési joga a testhez, a németországi egyházak elutasítják a „tiltakozási megoldást”. A „tiltakozási szabályozás” szerint ugyanis minden haldokló potenciális szervadományozó (mint Ausztriában vagy az egykori NDK-ban), ha életében nem tiltakozott ez ellen. [Ennek ellentéte a „beleegyezési szabályozás”: csak akkor lehet szervet kivenni, ha az adományozó vagy családtagja ehhez kifejezetten hozzájárult.]

A kiváló evangélikus etikus és transzplantációs orvos, *Eckhard Nagel* mégis a „tiltakozási megoldásra” szavaz, és ezt a felebaráti szeretet parancsával indokolja: „Úgy gondolom, kötelességünk fontolóra venni ezt a fájdalmat” (ti. a szervre váró, súlyos beteg pácién-

sekét). *Eberhard Schockenhoff* katolikus etikus viszont attól tart, hogy a „tiltakozási megoldás” rosszabbá teheti a kórházban haldoklók körüli légkört, mivel minden haldoklót potenciális szervadományozónak tekintenének, és esetleg erkölcsi nyomást gyakorolnának rájuk.

A *Német Evangélikus Egyház* és a *Német Püspöki Konferencia* 1990-es közös nyilatkozata hangsúlyozza, hogy a szervadományozás a felebaráti szeretet megnyilatkozása: „A keresztény felfogás szerint az élet, és ezzel a test a Teremtő ajándéka, amellyel az ember nem rendelkezhet tetszése szerint, de amelyet gondos lelkiismereti mérlegelés után latba vethet a felebarát iránti szeretetből. Keresztény nézőpontból a halál utáni szervadományozásra való készség a felebaráti szeretet jele, és szolidaritás a betegekkel és sérültekkel. A holtak feltámadásának és az örök életnek a reménye nem függ a holttest sértetlenségétől, mert a hit abban bíz, hogy a kegyelmes Isten életre támaszt a halálból.” XVI. Benedek pápa személy szerint a szervátadás mellett állt ki.

Humanizmus

A *Német Humanista Szövetség* (Humanistischer Verband Deutschlands) elvileg igent mond a szervadományozásra mint a gyakorlati humanizmus kifejeződésére, mivel ezzel csökkenteni lehet a szenvedést. A szövetség ugyanakkor a *Német Szervátültetési Alapítvány* (Deutsche Stiftung Organtransplantation) „érdekezérelt reklámkampányát” látja az agyhalál kritériumának konstrukciója mögött, és úgy véli, hogy becsapják a lakosságot, ha a szervátadási igazolásban nem tesznek különbséget „halott” és „agyhalott” között – ugyanis agyhalott embereket tovább lélegeztetnek, működik a sebgyógyulásuk, és adott esetben képesek még gyermek kihordására is. A szövetség ezért ellene van a „tiltakozási megoldásnak”.

Iszlám

A *Muzulmán Központi Tanács* (Zentralrat der Muslime) kijelenti:

„Szervek és szövetek adományozása 'halal' [= megengedett], a muszlimok segítenek az életmentésben.” Az élet védelme egyike az iszlám öt fő céljának. Ez éppúgy érvényes az adományozóra, mint az elfogadóra. Fontos szempont ez az alaptétel: „A kártól való elfordulásnak elsőbbsége van a haszon keresésével szemben.” Tehát az adományozónak nem származhat hátránya az adományozásból, beleegyezésének önkéntesnek kell lennie. Emberi szerveket kereskedelmi célokra használni tilos. Ezenkívül a szervadományozás előtt ki kell meríteni minden egyéb orvosi lehetőséget. Az emberi élve adományozással szemben adott esetben előnyben kell részesíteni a xeno-transzplantációt, vagyis állati szervek felhasználását.

Az agyhalál-kritériumot már 1986-ban elismerte az iszlám jogrend, de szavatolni kell, hogy a szervkivétel után lehetőleg sértetlenül lehessen eltemetni az elhunytat. Az iszlám által meghatározott országokban megengedett a transzplantáció, de ennek gyakorlata régióként változik. Szaúd-Arábiában és Törökországban emelkednek a számok, Indiában és Pakisztánban alig végeznek szervátültetést.

Zsidóság

A test Isten ajándékának számít, s az élet után jó állapotban kell visszaadni. Ezért a robbantásos mérenyletek után az ortodox aktivisták összegyűjtik az áldozatok legapróbb testi maradványait is, hogy lehetőség szerint hiánytalanul és méltó módon temessék el a holttesteket. Ellentétes nézetek hangzanak el a halál időpontja körüli vitában. A zsidó tanítás szerint az ember csak akkor halott, ha a lélek elhagyta a testet. A hagyományos felfogás szerint ez az utolsó lélegzetvétellel történik meg. Ez azonban ellentmond az agyhalál kritériumának, amelyet világszerte alkalmaznak a szervadományozásban. Ennélfogva sok ortodox rabbi a meghalási folyamat tiltott gyorsításának tartja szervek kivételét, és ezért elítéli

azt. Másfelől sok liberális, de ortodox zsidó is az élet megmentésének parancsára hivatkozik, és azt mondják, hogy ennek nagyobb jelentőséget kell tulajdonítani, mint a Tóra más parancsainak.

Buddhizmus

A halál a buddhista hívők által vágyott megszabadulást jelenti az élet végső soron szenvedéssel teli körforgásából. Buddhista felfogás szerint az ember lelki és fizikai tényezők egysége, s a halált eme egység folyamatszerű megszűnésének tartják. Az ember csak akkor halott, ha lelke belépett egy új egzisztenciába. Az ember elérheti a megvilágosodást a meghalás folyamatában. Az agyhalált nem végpontnak tekintik, hanem az elhalálózási folyamat részének. A szerv-

kivétel tehát beavatkozást jelent a meghalás folyamatába, ezért sok buddhista elutasítja a szervadományozást. A kritikus *Elkötelezett buddhisták* (Engaged Buddhists) ellenben a tevékeny szeretetet és az együttérzést hangsúlyozzák, és úgy vélik, hogy a szervadományozás pozitívan hathat az illető következő egzisztenciájára.

Hinduizmus

A hinduizmusban nagy értéket tulajdonítanak a holttestnek és épségének: lehetőleg sértetlennek kell maradnia, amíg a megtisztító tűz föl nem emésztí. Alapvetően mégsem vetik el a szervadományozást: sok hindu ajándéknak és a szenvedők számára tett áldozati adománynak tekinti. Noha az az uralkodó felfogás, hogy az ember csak akkor ha-

lott, ha kihűlt a teste, az Indiai Unió elismeri az agyhalál nyugatról származó koncepcióját mint a szervátültetés előfeltételét.

Túl a vallási elképzeléseken, az orvostörténész *Anna Bergmann* a kapitalizmus jegyében értékeli a szervadományozást, és bírálja a neoliberais „célszerű gazdálkodás” logikáját, amely szerint a test haszna számít, függetlenül attól, hogy halott vagy élő testről van-e szó; azt mondja: a haldoklók teste így „pótalkatrész-raktárrá” válik, miközben az élők testét megjavítani vagy optimalizálni akarják.

*Viola Rüderer és
Thomas Seiterich*

Forrás: Publik-Forum, 2019/1

Ünnep a dombtetőn

(senki nem hisz igazán Istenben)

A nő felém fordul, s így szól:

– A ház ott van, fenn, a dombtetőn, abban az erdőben, egy tisztáson. Hajtsz mindig mögöttem, de óvatosan, mert az út rossz.

Már indít is, én is rádom a gyújtást. Követem a kocsiját. A helyszín: egy út, valahol Dél-Franciaország dombjai között. Időpont: késő éjszaka. Az ég feketés-mélykék. A vad szélben apró csillagok hunyorognak felénk a hamvas kék égboltról. A szél haragosan, szinte eszelős dühhel fúj, mintha fel akarná szítani pislákoló fényük tűzét. Hamarosan letérünk az aszfaltozott útról, és egy elhanyagolt, meredeken emelkedő kaptatón hajtunk egyre magasabbra, egyre feljebb, a csillagok felé. Végre megpillantom házat: zömök épület, bátran állja a csaholó szél rohamát.

Amint belépek, magába fogad a hűvös szobák meghitt hangulata. A hűvösség az öreg kőfalakból, a fából rótt lépcsőfokokból, az anyaölként körbeölelő, mesék hangulatát idéző tágas szobákból árad, a meghitt, baráti hangulatot a fiatalasszony szavai varázsolják körém. Ez a fiatal nő hívott meg, neki köszönhetem a ma éjszakára szóló vendégszeretetet. Most saját magáról beszél, önmagáról, vagyis azokról, akiket szeret. Mert legbelsőbb énünket mindig a szeretteink határozzák meg. Csak ők számítanak. Bármennyire visszavonultan él is valaki, akár egy ilyen szél perzselte dombháton, csak úgy

kerülhetünk igazán közel hozzá, ha megismerjük azokat is, akiket ő igazán szeret. Azokat, akik felé a gondolatai szállnak, akiknek a gondolataiban ő is jelen van, akikre ő is gyakran gondol.

A nő csak beszél, egyre beszél. Hallgatom. Hangjában mintha csillag-kavicsok súrlódnának egymáshoz. Több száz kilométerre vagyok a lakásomtól, mégis otthonosan érzem magam: a hangjából áradó nyugodt, szelíd szeretet otthont varázsol körém. Most ő az otthonom, ő a házam. Ez a ház nem kövekből épült. Sem ajtaja, sem ablaka, mégis ott áll, egy kopár dombon. Ezt a dombot a szeretet emelte, és az önzetlen szeretet fuvallatai csúszították le. Hallgatom szavait, s közben a falakat, a bútorokat, a szerte heverő holmikat nézegetem.

Nemigen járok el hazulról, de amikor mégis kimozdulok, csak azért teszem, hogy átadjam magam a csodálatnak. Amuldozva nézem mások életét, gondjait, várakozásait, azt, ahogy esznek, ahogy dolgoznak, meghalnak. Bámulattal figyelem az álmaikat, meg azt a sok mindenfélét, amivel telerakják a szobáikat, a házaikat, meg mindazt a sokféle holmit, amit eldobnak. Csodálom, hogy hogyan élnek le az életüket, az életet, amely egyre csak telik-múlik, igen, lassan elmúlik.

Ez a ma esti ház építészetileg nagyon egyszerű, úgy tűnik, nem sok kényelmet nyújthat, úgy tűnik,

mintha csak azért emelték volna, hogy állja a szél rohamait, hogy a szél kedvében járjon. És a szél átfúj a kőfalakon, füttyörész az ablakoknál, nesztelen macskaléptekkel végigsurran a folyosókon.

A fiatal nő mintha olvasna a gondolataimban. Azt mondja:

– Ez a ház tényleg nagyon szép.

Egy ugyanilyen nyári estén tudatosult benne, hogy mennyire szép. Ez sok-sok éve történt, itt, a mellettünk lévő szobában. Azon az estén a halál szállt meg náluk, abban a hálószobában. Az ő nagyon öreg, nagyon megfáradt édesanyjának akkor már csak néhány lépést kellett megtennie, hogy végső nyugalomra leljen a halál karjaiban. Erről a nyugalomról alig tudunk valamit, mégis rettegünk tőle. A semmit markoló üres ujjak nyugalma. A kitért szív nyugalma, a szívé, amely úgy hasad szét, mint a dióhéj, amit az erdőben egy apróvad hirtelen szétroppant a fogaival.

– A hálószobában ott feküdt egy nő, az én anyám. Az élet víztükre alá süllyedve szendergett. De ez a nő valahogyan már nem az én anyám volt. Nem tudom, hogy magyarázhatnám meg. Az anyámat még mindig ott őriztem a szívemben, de a szívem mintha egyszerre a semmibe hullana, és nincs erő, amely megállíthatná ezt a zuhanást.

Akkoriban viszonylag hittem Istenben. Úgy hittem benne, mint ahogyan az orgonafürtök selymes